

BOUWSTEEN 1 VRIJHEID EN GELIJKHEID (Kern democratie bouwstenen 1-3) **NAAM:***Op kindniveau*

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik weet dat er regels/afspraken zijn tijdens het spelen, werken en samenwerken.		Ik weet wat de basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit betekenen.		Ik weet wat de basiswaarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit in een democratische staat betekenen.	
2.	Ik kan verschillen benoemen tussen de regels/afspraken thuis en op school.		Ik verdiep mij in het belang van kinderrechten en mensenrechten. Ik weet dat er grondrechten bestaan.		Ik kan het belang van kinder- en mensenrechten uiteenzetten. Ik kan vertellen wat grondrechten zijn.	
3.	Ik ervaar vrijheid in het maken van mijn eigen keuzes. (met de regels/afspraken in mijn achterhoofd)		Ik weet dat de rechtsstaat kaders biedt om burgers te beschermen tegen willekeur/machtsmisbruik.		Ik weet dat de rechtsstaat kaders biedt om burgers te beschermen tegen willekeur/machtsmisbruik. Ik kan een aantal voorbeelden benoemen.	
4.	Ik houd op school rekening met keuzes van medeleerlingen.		Ik erken het belang van regels/afspraken op school/thuis/daarbuiten.		Ik erken het belang van regels/afspraken op school/thuis/daarbuiten. Ik kan situaties schetsen en verschillen opmerken.	
5.	Ik oefen met het voor mijzelf opkomen.		Ik kan benoemen waarom het hebben van keuzevrijheid belangrijk is.		Ik benoem en geef voorbeelden waarom het hebben van keuzevrijheid belangrijk is.	
6.			Ik ben bekend met de basiswaarden van een democratische rechtsstaat.		Ik ben bekend met de basiswaarden van een democratische rechtsstaat. Ik weet wat er bedoeld wordt met vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit.	
7.			Ik kan steeds beter voor mijzelf en anderen opkomen.		Ik kan voor mijzelf en anderen opkomen.	

BOUWSTEEN 2 MACHT EN INSPRAAK *Op kindniveau* **NAAM:**

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik weet dat er regels/afspraken zijn wanneer ik ergens anders ben dan thuis of op school.		Ik kan een aantal politieke instituties benoemen en herkennen in Nederland.		Ik kan een aantal politieke instituties benoemen en herkennen in Nederland en een aantal verschillen m.b.t. landen in Europa.	
2.	Ik weet dat als ik de regels overtreed wat de consequenties daarvan zijn.		Ik verken de totstandkoming van regels in Nederland.		Ik kan een aantal politieke instituties benoemen en herkennen in Europa/ wereld.	
3.	Ik herken mensen die gezag uitoefenen.		Ik verken de totstandkoming van regels in Nederland en Europa.		Ik herken de totstandkoming van regels in Nederland en herken er een aantal in Europa en de rest van de wereld.	
4.	Ik weet wat het verschil is tussen regels en afspraken.		Ik kan een aantal voorbeelden noemen wat er zou kunnen gebeuren als er geen rechtstaat zou zijn.		Ik kan een aantal voorbeelden en verschillen t.o.v. ons land en Europa benoemen.	
5.	Ik oefen met het voor mijzelf opkomen, geef daarbij mijn eigen grenzen aan.		Ik weet dat er kinderrechten zijn.		Ik benoem een aantal kinderrechten en kan het belang ervan onderbouwen.	
6.	Ik beeld uit hoe ik voor mijzelf kan opkomen.		Ik kan steeds beter voor mijzelf opkomen.		Ik beeld uit hoe ik voor mijzelf kan opkomen en hoe ik een bijdrage kan leveren door dat voor anderen te doen.	
7.	Ik bedenk hoe een klasgenoot voor zichzelf kan opkomen.		Ik verzamel manieren in hoe ik voor anderen kan opkomen.		Ik kan benoemen hoe ik voor anderen kan opkomen.	
8.	Ik weet wanneer mijn mening belangrijk is en op welke wijze ik deze kan geven.		Ik verken manieren om het proces te kunnen beïnvloeden.		Ik verken manieren hoe het proces beïnvloed kan worden en geef voorbeelden.	

BOUWSTEEN 3 DEMOCRATISCHE CULTUUR *Op kindniveau* **NAAM:**

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik kan benoemen wat ik wel en niet fijn/leuk vind.		Ik kan benoemen wat ik wel en niet fijn/leuk vindt en waarom.		Ik kan benoemen wat ik wel en niet fijn/leuk vindt en waarom en dat het meestal verschilt van wat mijn klasgenoot vindt.	
2.	Ik leer dat er verschillen zijn tussen wat ik zelf fijn/leuk vind en wat anderen fijn/leuk vinden.		Ik herken de verschillen tussen wat ik zelf fijn/leuk vind en wat anderen fijn vinden.		Ik herken de verschillen tussen wat ik zelf fijn/leuk vind en wat anderen fijn vinden.	
3.	Ik durf mij uit te spreken.		Ik durf mij uit te spreken, ook als ik het niet eens ben met mijn gesprekspartner.		Ik durf mij uit te spreken, ook als ik het niet eens ben met mijn gesprekspartner. Door mijn stelling te onderbouwen, ontstaat begrip voor mijn persoonlijke opvattingen.	
4.	Ik weet dat er verschil kan zijn tussen wat ik vind en wat de ander vindt.		Ik ken een aantal onderwerpen waar ik invloed op kan uitoefenen.		Ik ken een aantal onderwerpen waar ik en de ander invloed op kan uitoefenen.	
5.	Ik ken geschikte manieren om contact te maken met mijn klasgenoot.		Ik kan mijn mening op een manier uiten dat ik rekening houd met mijn eigen gevoelens en opvattingen, maar ook met die van de ander.		Ik kan mijn mening op een manier uiten dat ik rekening houd met mijn eigen gevoelens en opvattingen, maar ook met die van de ander en het groepsbelang.	
6.	Ik zeg wat ik vind/denk en ik weet wat mijn mening is.		Ik kan steeds beter voor mijzelf opkomen.		Ik kan steeds beter voor mijzelf, de ander en de groep opkomen.	
7.	Ik bedenk manieren waardoor ik niet boos hoeft te worden als ik het niet eens met mijn klasgenoot ben.		Ik kan mijn mening bijstellen als ik merk dat een ander mij kan overtuigen.		Ik kan mijn mening bijstellen en toepassen in een nieuwe situatie als ik merk dat een ander mij kan overtuigen.	

BOUWSTEEN 4 IDENTITEIT *Op kindniveau* **NAAM:**

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik weet wanneer ik iets niet wil en durf dat uit te spreken.		Ik kan mijn eigen grenzen, en die van een ander benoemen.		Ik kan mijn eigen grenzen, en die van een ander benoemen en bewaken.	
2.	Ik kan vertellen over wat ik denk en wat ik leuk vind.		Ik kan met anderen delen wat ik leuk en belangrijk vind.		Ik kan met anderen delen wat ik leuk en belangrijk vind en geef het aan als ik iets moet doen wat minder of niet bij mij past.	
3.	Ik kan over mijzelf vertellen en weet dat ik dingen heb meegemaakt, nu meemaak en ga meemaken.		Ik reageer op hoe er met mij wordt omgegaan.		Ik reageer op hoe er met mij en anderen dan ikzelf wordt omgegaan.	
4.	Ik ken geschikte manieren om contact te maken met mijn klasgenoot.		Ik heb bepaalde gebruiken en voorkeuren en herken die bij mijzelf en mijn directe omgeving.		Ik heb bepaalde gebruiken en voorkeuren en herken die bij mijzelf, maar ook bij anderen. Ik heb een open houding naar andere gebruiken/voorkeuren.	
5.	Ik zeg wat ik vind en denk en ik weet dat het mijn mening is.		Ik kan goed luisteren naar mensen uit mijn omgeving.		Ik laat een goede luisterhouding zien. En ik stel gerichte vragen aan mijn gesprekspartner.	
6.	Ik bedenk manieren waardoor ik niet boos hoeft te worden als ik het niet eens ben met mijn klasgenoot.		Ik herken en benoem mijn eigen waarden.		Ik herken en benoem mijn eigen waarden en ik laat mij niet zo snel beïnvloeden.	
7.	Ik oefen met het delen van wat ik vind.		Ik kan mijn mening bijstellen als ik merk dat een ander mij kan overtuigen.		Ik kan mijn mening bijstellen als ik merk dat een ander mij kan overtuigen en geef dit ook aan.	
8.	Ik deel mijn voorkeur(en) en ideeën.		Ik onderbouw mijn zienswijzen.		Ik neem anderen soms mee in mijn overtuigingen, door goede argumenten aan te dragen.	

BOUWSTEEN 5 DIVERSITEIT *Op kindniveau* **NAAM:**

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik herken emoties bij anderen;		Ik herken emoties bij anderen en kan daar rustig op reageren;		Ik herken emoties bij anderen en kan daar rustig op reageren en mij inleven;	
2.	Ik kan rekening houden met de grenzen van mijn klasgenoten.		Ik zie dat mijn kenmerken verschillen met die van mijn klasgenoten.		Ik zie dat mijn kenmerken verschillen met die van mijn klasgenoten en ik ben nieuwsgierig naar die verschillen.	
3.	Ik kan over mijzelf en eigenschappen die bij mij passen vertellen.		Ik weet dat er verschillen zijn in tradities en gebruiken als ik mij vergelijk met mijn klasgenoten.		Ik voer gesprekken over tradities en gebruiken bij mij thuis en bevraag mijn klasgenoten naar die van hen.	
4.	Ik weet wat vriendschap is.		Ik weet hoe ik mij kan uiten in bepaalde situaties en deel het graag met mijn klasgenoten.		Ik heb bepaalde gebruiken en voorkeuren en herken die bij mijzelf, maar ook bij anderen.	
5.	Ik weet dat je gevoelens kunt hebben voor anderen.		Ik leer over seksualiteit, aantrekkingskracht en dat niet iedereen eenzelfde voorkeur heeft voor een bepaald geslacht.		Ik leer meer over seksualiteit, aantrekkingskracht en herken de verschillende voorkeuren.	
6.	Ik merk op dat er verschillen zijn in tradities en gebruiken als ik mij vergelijk met mijn klasgenoten.		Ik leer over verschillende religieuze, levensbeschouwelijke stromingen, culturele tradities en gebruiken.		Ik kan verschillende religieuze, levensbeschouwelijke stromingen, culturele tradities en gebruiken herkennen en benoemen.	
7.	Ik leer om mij te uiten en te verwoorden wat ik ervaar en zie en hoe dat op mij overkomt.		Ik leer over onderliggende emoties en herken ze bij mijzelf.		Ik kan mij in bepaalde situaties goed uiten en deel mijn dat graag met mijn klasgenoten.	
8.	Ik kan tijdens trammelant ook rustig reageren.		Ik herken dat ik soms anders reageer op een situatie, dan mijn klasgenoten.		Ik leer over onderliggende emoties en herken deze bij mijzelf en soms ook bij anderen.	
					Ik kan mijn eigen oordeel uitstellen om eerst het perspectief van de ander te kunnen horen.	

BOUWSTEEN 6 SOLIDARITEIT *Op kindniveau* **NAAM:**

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik kan de taken uitvoeren en problemen oplossen die we samen hebben besproken.		Ik kan de taken die ik ontvang, uitvoeren en erop toezien dat ik mij aan de gezamenlijke afspraken houd.		Ik kan mij houden aan de gezamenlijke afspraken die wij hebben gemaakt om de taken met goed gevolg af te ronden.	
2.	Ik kan zelfstandig werken en leer samen te werken.		Ik zie dat mijn kenmerken verschillen met die van mijn klasgenoten.		Ik weet dat mijn specifieke kenmerken verschillen met die van mijn klasgenoten, ik wil de ander graag leren kennen.	
3.	Ik leer samenwerken en luister ook naar wat de ander zegt.		Ik weet hoe ik kan opkomen voor de ander en als het mij minder goed lukt, vraag ik om hulp.		Ik kom op voor de ander en biedt mijn hulp aan zodra ik iets voor de ander kan betekenen.	
4.	Ik luister goed naar wat de ander wil zeggen of doen.		Ik weet dat begrippen als: uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling verschillende betekenissen hebben.		Ik kan het verschil in betekenis uitleggen van begrippen als: uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling.	
5.	Ik herken wat ik eerlijk of oneerlijk voor mijzelf of de ander vind.		Ik leer dat solidariteit verwijst naar het gevoel van eenheid en samenhang binnen een groep.		Ik ervaar dat solidariteit verwijst naar het gevoel van eenheid en samenhang binnen een groep. Ik herken en benoem situaties.	
6.	Ik herken wat ik goed/slecht vind en dat ik er soms wat langer over na wil denken wat ik vind en wat het met mij doet.		Ik leer dat er kwesties spelen rondom solidariteit.		Ik weet dat kwesties spelen rondom solidariteit en kan één of meerdere voorbeeld(en) noemen.	
7.	Ik weet wat pesten is.		Ik wil, ook al denk ik over bepaalde kwesties anders, rekening houden en inspelen op de behoeften van de ander.		Ik kan, ook al denk ik over bepaalde kwesties anders, rekening houden en inspelen op de behoeften van de ander en begrip tonen.	
8.	Ik heb oog voor de ander.		Ik zie jou!		Ik hoor jou!	

BOUWSTEEN 7 DIGITAAL SAMENLEVEN *Op kindniveau* **NAAM:**

	De Pion <i>doelen</i>	X	De Loper <i>doelen</i>	X	De Toren <i>doelen</i>	X
1.	Ik weet wat online zijn is.		Ik weet wat de online-omgangsregels zijn.		Ik kan mij houden aan de omgangsregels.	
2.	Ik weet dat ik toestemming moet vragen om iets te doen wat ik eerder nog niet deed.		Ik ben mij er bewust van dat er een verschil is tussen de digitale en echte wereld.		Ik weet dat wat ik online zie niet altijd de realiteit weerspiegelt, en dat het belangrijk is om een gezond zelfbeeld te behouden en niet te veel waarde te hechten aan perfecte beelden of berichten.	
3.	Ik kan gebruikmaken van een vaste digitale omgeving.		Ik begrijp het belang van vriendelijk en respectvol gedrag in alle online interacties, zoals berichten sturen, reageren op anderen en deelnemen aan online spelletjes.		Ik ken de basisregels voor beleefd en respectvol communiceren als ik online ben. Ik scheld, pest en kwets anderen niet.	
4.	Ik weet dat de leerkracht mee kan kijken en kan zien wat ik op mijn scherm zie.		Ik begrijp dat ik voorzichtig moet zijn met het online communiceren met onbekenden. Ik ben mij bewust van de risico's van het delen van persoonlijke informatie.		Ik begrijp dat ik voorzichtig moet zijn met het online communiceren met onbekenden. Ik ben mij bewust van de risico's van het delen van persoonlijke informatie.	
5.			Ik gebruik sterke wachtwoorden en beschermen persoonlijke informatie en meld verdachte activiteiten.		Ik ben mij ervan bewust dat overmatig gebruik schadelijk kan zijn voor mijn gezondheid.	
6.					Ik leer dat mijn online acties invloed kunnen hebben op mijzelf en anderen, zowel positief als negatief.	